

Hotel Europa – Kijev

Európa ezen a számon nem található

Ott, ahol Kijev fényűző utcája, a Krescsatik kezdődik, valamikor két nagy szálloda állt: a Hotel „Európa” és a Kijev folyójáról elnevezett Hotel „Dnipro”. Az „Európát” lebontották a nyolcvanas évek elején egy kijevi Lenin-múzeum kedvéért. Ebből lett egy olyan formájú épület fehér márványból, amit minden hároméves meg tud csinálni két fakockából: egy kocka és rajta egy henger.

Ukrajna függetlenné válása után a kilencvenes évek elején egyfajta átnevező helycserés támadás indult meg. Azt a teret, ahol korábban az Európa hotelt egy Lenin-múzeum kedvéért lebontották, a Lenini Komszomol teréről Európai térre nevezték át. A Lenin-múzeumból Ukrán Ház lett, amely mindmáig kiállítóhelyként és kongresszusi központként működik. Csak a Hotel Dnipro-t hívták mindvégig változatlanul Hotel Dnipro-nak.

Ebben a szállodában laktam, amikor 2004-ben a forradalomturizmus jegyében Kijevbe jöttem. Akkor ősszel jelent meg „Wie es leuchtet” (Ahogy fénylik) c. regényem, amely a 89/90-es német érzésvilág hullámvasútjáról mesél, a szabadság eufóriájáról, de az ezt követő kijózanodásról és a hétköznapiakba való visszatérésről is. Több hetes felolvasó-körutamon során a szállodában az esti híradóban mindig a kijevi képeket néztem: a diákokat, akik a meghamisított választási eredmények elleni tiltakozásul tartósan kiköltöztek Kijev főutcájára. A heppening-szerű kitaró politikai tiltakozásokat. Az izgatott arcokat, és ahogy a tiltakozók meg voltak győződve arról, hogy a jog az ő oldalukon áll, és az idő nekik dolgozik. Amiről a regényem szólt, amivel éppen felolvasóköri voltam, ott láttam minden este a tévében. Nagy kedvem lett volna Kijevbe utazni, de nem lehetett, mert egészen karácsonyig felolvasásaim voltak. Karácsony másnapjára foglaltam magamnak egy repülőjegyet, beszereztem a vízumot, vettem magamnak egy narancssárga pulóvert – és december 26-án elrepültem Kijevbe. Enyhe téli nap volt, sokminden emlékeztetett 89-re. A 89-es fordulat és a narancssárga forradalom egyaránt olyan események voltak, amelyek a szabad ég alatt játszódtak. Az emberek kikíváncsoltak az utcára, gyorsan egymásra találtak. Örömteli, oldott arcok, és a már nem igazán mosolygós korban lévő emberek arca is sugárzott. Mert mind tudták: ezúttal a jó győzött, és ehhez mi is hozzátettünk valamit. December 26-án megismételték az elcsalt elnökválasztást, és ezzel a novemberi elcsalt választások ellen tiltakozó demonstrációk elérték céljukat. A választás napján Andrej Kurkov író lakására, vendégségbe voltam hivatalos, ahol néhány más barátja és ismerőse is felbukkant, vegyes társaság, aztán elmentünk egy tévéstudióba közvetlenül a Majdan fölött. Andrejnek ott interjúkat kellett adnia.

Andrej beszél egy tucatnyi európai nyelven, forgatókönyvíróként benne volt európai filmes projektekben, vendégtanárkodott különböző európai egyetemeken, zsűritagként részt vett a Berlinlén – szóval egy eminens européer. Ezért is kérdezték őt egy szabad, liberális Ukrajna európai esélyeiről. Meglepetésemre Andrej elég visszafogott volt, tompítani igyekezett az ukránok Európa-eufóriáját. Miután lekapcsolták a kamerákat, vitatkozni kezdtem vele. „Amivel ti ukránok most éppen megtöltitek a televíziók képernyőit – mondtam neki –, a demokrácia és a szabadság akarása, éppen az, amire »Európa« folyton hivatkozik. Ha EZ nem Európa – akkor mi?” Andrej nevetett és azt mondta: „Ez így van – mégsem ilyen egyszerű a dolog.”

Andrejnek természetesen igaza volt. A narancsos forradalmárok nem sokáig örülhettek a győzelmüknek, mert Európa hátat fordított nekik.

Hát igen, a forradalmatokat valamiképpen nagyszerűnek találjuk, a CDU azonnal magáévá is tette a narancssárga színt –, de hogy be is engedjünk benneteket az EU-ba, na nem, odáig azért voltaképpen nem szeretnénk elmenni. Csúnya árulás volt, amit itt „Európa” elkövetett, és nem is először: Oroszországnak is kívül kellett maradnia, mégpedig azok után, hogy „Európa” a nyolcvanas évek közepén nemcsak hogy szívesen hallgatta Gorbacsov szavait egy közös „Európai házról”, de ezt olyan sűrűn az orra alá dörgölte, míg csak el nem szánta magát a szovjet uralmi berendezkedés teljes lebontására, és ezzel az orosz imperializmus tevőleges elutasítására.

De hogy Európa egy klubból egy házzá változék, amelyben még az oroszok is elférnek – ebből nem lett semmi. Ukrajna liberális erői 2004-ben valami hasonlót élhettek át. Legkétségtelenebb addigra vált nekem világossá, hogy Európa ünnepi beszédekbe való, és egyáltalán egy olyan attrakció, ami mindenekelőtt Brüsszel lakóinak biztosít megélhetést. És valahányszor valaki kenetes hangon Európáról kezd papolni, mindig Ukrajna jut eszembe, és azt mondom magamban „Hagyd már abba!” Az Európából való kiábrándulást ugyanúgy éltem meg, mint az ukránok.

Ez a „Bocs, nem úgy gondoltuk” teljesen lejárta a narancsos forradalmárokat Ukrajnában, és kiszolgáltatta őket az éppen csak megdöntött, orosz orientációjú erőknél. Európához nem vagyunk nekik elég finom népek, csak valami szláv bagázs. Csernobil jut rólunk az eszükbe, nem a Krím. És az ukrán politikusok azóta sajnos úgy is viselkednek, mintha még táplálnak akarnák az ukránokkal szembeni ellenérzéseiket. Ha a német televízió az ukrán parlamentről tudósít, akkor ott

biztosan tömegverekedés volt a képviselők sorában. (Az a körülmény, hogy Vitalij Klicsko politikai szerepre pályázik, ezeknek a képeknek a láttán más megvilágításba kerül.) Az országon belül is alábbhagyott az Európa iránti lelkesedés, irracionális ábrándként kezdtek megmosolyogni. Nyelvészek például felfigyeltek rá, hogy a jó minőségű termékeket minden tárgyi alap nélkül egyszerűen „euro-ablak”-nak hívják.

2004 óta két további alkalommal jártam Ukrajnában. Először 2005-ben az egyik könyvem ukrán fordításának megjelenése alkalmából. A kiadóm a könyv kijevi bemutatóján leginkább azt hangsúlyozta, hogy a könyvvel a fiatal olvasók számára indítanak egy sorozatot, ezért olyan rendkívül kézreálló a könyv formátuma – befér minden farmerzsebbe. És ezt büszkén mutatta a saját farmerjén: Idenézzetek, pont belefér!

A következő utazás 2006-ban volt egy leMBERGI irodalmi fesztiválra (ahol a feltűnően fiatal ukrán közönség egyáltalán nem olyanak látszott, mint aki aszerint választ olvasnivalót, hogy beleféré a farzsebébe).

A legmélyebb benyomást erről az útról a fesztivált megelőző sajtókonferenciáról őrzöm, amelynek során egy borpincyszerű helyiségben Ingo Schulzének, nekem és Viktor Jerofejevnek kellett volna a mikrofonba és a kamerákba nyilatkoznunk. A sztár, ezt hamar észrevettem, Viktor Jerofejev volt, de ő nem jött. Pontosabban késve jött, és amint aztán megérkezett, telefonálgatni kezdett. De ez nem volt megrendezve, csak egyszerű figyelmetlenség volt, mert a telefonbeszélgetéseiben, amelyeket túl hangosan folytatott a nyílt színen, csak az őt érintő szervezési kérdésekről volt szó, olyasmiről, hogy ki jön érte holnap, hová. Egy üdvözlő kézfogásra minket, két nyugatiakat sem méltatott, és különben is úgy viselkedett, mint egy irodalmi oligarcha.

Hogy a narancsos forradalom eufóriáját is kijózanodás fogja követni, ezt már akkor is világosan láttam. De hogy ez ilyen gyors és mélyreható lesz, arra nem számítottam. Narancssárgában már senki sem jár (én sem), és a visszaemlékezés a korabeli érzésekre és reménykedésre, sokaknak inkább kínos. Milyen naivak is voltunk! Egy dolog minden esetre megváltozott a narancsos forradalom óta, mondta Olja, Ingo Schulze fordítója: Mindent azért nem tűrnek el. Amikor például egy hidegvérrel keresztülvitt építési terv Lemberg dombját készült tönkretenni, a városvezetést a lakossági tiltakozások meghátrálásra kényszerítették. Ilyesmi a narancsos forradalom előtt elképzelhetetlen lett volna – és most az vált képtelenséggé, hogy az uralmon lévőék úgy oszthassák fel

BRUSSIG, Thomas
A Napsugár faszor
innenső vége
(Nádori Lídia ford.)
Gondolat, 2007

„Hősök, mint mi”
(Tandori Dezső ford.)
Magyar Lettre
Internationale, 22

„Nosztalgiaunk
(mert emberek vagyunk)”
„A Napsugár faszor
innenső vége”
(részlet)
Magyar Lettre
Internationale, 48

KURKOV, Andrej
A halál és a pingvin
Athenaeum, 2004

„Nagy-Britannia
avagy a Bickford-
puzzle”
Magyar Lettre
Internationale, 96

2015 nyár

egymás között az országot, ahogy ehhez korábban hozzászórtak.

Viktor Janukovicsot, a 2004-es választáshamisítót, akit az ukrán nép elkergetett, 2010-ben ukrán államelnöknek választották. Ez körülbelül olyan, mintha a németek 1924-ben Vilmos császárt hozták volna vissza, vagy a keletnémetek 1995-ben Egon Krenzert.

Mindenesetre most vízummentesen lehet beutazni, és az útlelvé-ellenőrzés a kijevi repülőtéren, ami a szállodai recepcióső szerint minimum egy óra, nem egész tíz perc alatt lezajlott.

A „Dnipro” egyik sofőrje egy Lexus-Limousine-nal visz minket a szállodába. Több mint százal száguldunk keresztül a húszemeletes tömbházakból épült lakótelepeken. Bár Kijev lakosainak száma hatmillió körül kell legyen – sokan jönnek a fővárosba szerencsét próbálni –, ezek a hatalmas új épületek mégis lakatlannak tűnnek: csak kevés ablak van kivilágítva, és az utakon is csak néhány autót látni.

2010 nyarán nagy a hőség Kijevben is. Szerencsére időközben korszerűsítették a „Dnipro” szállót. Választhatunk a – persze feláras – klimatizált és nem klimatizált szobák közül. Később aztán kiderül, hogy a klímaberendezés nem működik, még éjjel se tudja 30 fok alá hűteni a szoba hőmérsékletét. Irány inkább lefelé és kifelé.

Éjfél előtt egy félórával a Krescsatikon az utcakövek nagyjából a helyükön vannak. Nem úgy, mint a 2004. decemberi éjszakákon. A széles, hat-sávsnak látszó úton egy motorbiciklis mintha azt akarná kipróbálni, sikerül-e elsőre túllépnie a hanghatárt. Egyébként még azt lehet elmondani a kijevi luxus-körút forgalmáról, hogy a SUV az átlag kijeviek autója (ahogy a Maximilienstraßen a Porsche látszik az átlag müncheniek kocsijának).

Az a hely, ahonnan Andrej Kurkov 2004-ben a tévéinterjút adta, most bevásárlóközpont. (Elég gyengén látogatott, ahogy másnap kiderül.) Mire a levegő annyira lehül, hogy megkockáztatjuk, hogy nyitott ablaknál aludjunk a szállodában, visszamegyünk.

Másnap ellátogatunk az „Ukrán Házba”, tehát abba az épületbe, amit Lenin-múzeumnak rendeztek be, miután ennek a kedvéért lebontották az egykori „Európa” hotelét.

Egyet meg kell hagyni: ez a ház nem akármilyen hely. Olyan épület, amely azt akarja mondani: ha egyszer megnövök, Guggenheim lesz belőlem. De a művészetnek, ami ott látható, nem sok

köze van Guggenheimhez. A központi csarnokban a 70-es és 80-as évekből való festmények láthatók. A közepén elhelyezett, legnagyobb festmény egy parasztasszonyt ábrázol egy dombtetőn, olyan vádlikkal, amilyenek előállítására csak a szocreál volt képes. Ezen túlmenően ki van még állítva: Egy fából készült nyaraló az őszi erdőben. Két uszály a folyami tájban ipari ködben. (Nagyhirtelen megint azzal a rejtélyes kérdéssel találok magam szemben, mint annakidején az NDK-s képzőművészeti kiállításokon: Vajon itt a környezetszennyezés elítélése vagy a haladás esztétizálása folyik?) A képek úgy hatnak, mintha egy és ugyanaz a festő készítette volna őket, és ez talán így is van.

Egy kisebb kiállítóteremben mintegy harminc Velencéről készült képe van kitéve egy, valóban egyetlen egy, 1957-es évjáratú festőnek. A Rialto-híd, gondolák, és – nem fogják elhinni! – a Szent Márk tér fölötté avangárd gesztussal narancssárgás zöld éggel. Egy harmadik teremben a művész a plasztikáit, kollázsait és rajzait állította ki, melyek közül minden másodiknak a címében szerepel valamilyen módon a mandala szó. A kiállításokon töltött húsz percben a termekben egyedül vagyunk.

Tegyük hozzá, hogy rossz művészetet a világon mindenütt kiállítanak. Az adott helyek mindenesetre kevésbé prominensek. Csak este szabadít meg Szása, egy ukrán germanista ismerősöm, aki tanúja volt a fent említett farzsebes epizódnak, attól a sanda gyanúmtól, hogy Kijev a művészet szempontjából sivatagnak minősül. Megmutat nekünk néhány mit is? emlékművet? plasztikát? szobrot? a kijevi városkép részeként, és ezek olyan kedvesek, meghatóak és gyengédek, mintha Hans Scheib egy inkarnációja helyezte volna itt el néhány zseniális trükköt. Szása mutat nekünk egy sündisznót, amely bánatosan és tétován ül egy sámlin, ahonnan mindjárt leesik, egy fából készült szamarat az útpadkán, és egy balett táncosnót, aki hanyag eleganciával áll kecses a járdán olyan magasan, hogy nem tehet semmit, hogy be ne kukkantsanak a túllszoknyája alá.

Valami történetre, emlékezetes epizódra ennél a kijevi utazásnál nem kerül sor, csak az nyer megerősítést, amit eddig is lehetett tudni: forradalmak idején jobban tele vannak az utcák, és szebbek az emberek, mint bármely más évszakban.

Amikor a választás éjszakáján, 2004. december 26-án visszatértem a szállodába, bekapcsoltam a tévét, mert kíváncsi voltam az akkor még nem

ismert, pontos választási eredményekre. A „Deutsche Welle” híradójában egy tengeri földrengésről volt szó, amelynek során emberek tízezrei pusztultak el Indonéziában, Thaiföldön és Sri Lankán. (A „cunami” kifejezés csak később bukkant fel.) Ettől nemcsak a nemzetközi hírszolgáltatás érdeklődése csappant meg hirtelen Ukrajna iránt, de az enyém is. Mert pontosan egy évvel korábban, tehát 2003 karácsony és szilveszter között Sri Lankán jártam egy üdülőhelyen, ami éppen a keleti parton terült el, és amit most, attól tartottam, elért a cunami. Megkérdeztem hát e-mailen az utazási irodát, ahol annak idején ezt az utazást foglaltam, hogy tudnak-e valamit, különösen ami Claudiát, annak a szállodának a vezetőjét illeti. Majdnem óránként tértem be a számtalan internetes kávézó valamelyikébe válaszra várva. Különös volt egy olyan helyen járni, ahol nemrég még történelmi horderejű események zajlottak – és ami engem akkor éppen egy cseppet sem tudott már érdekelni. Igen, a diáktábort (ami még megvolt, de egyre inkább elnéptelenedett) unalmasnak és nevelésesnek találtam, miután Viktor Juscsenko, az ünnepelt ellenzéki jelölt újra megnyerte az elcsalt választásokat.

Ez volt 2004-ben. És most, 2010-ben? Amikor utolsó este a túl meleg szállodai szobánkban át-pörgetjük a csatornákat, egy török híradóban többször hallani véljük a Duisburg és a Love Parade szavakat. Egy kiírás a 15-ös számot mutatja, és én tudom, hogy ez a szám mit jelent. (Az áldozatok száma később 21-re emelkedik.) Csattanó nincsen, csak érdekes egybeesés, hogy a „Dnipro”-ban való tartózkodásom idején mindig máshol következnek be emlékezetes katasztrófák.

Visszatérésünk után azt mondta a kísérem: az ukrán klímaberendezésekkel ugyanaz a helyzet, mint az ukrán forradalmakkal: Azt hiszed, megvan, megfizeted az árát – és aztán nem mész vele semmire. Azt hiszem, ez volt az oka, hogy nemigen reklamáltunk a recepciónál. Tudtuk, hogy nincs értelme.

KARÁDI ÉVA FORDÍTÁSA

